

Motion till riksdagen 2005/06:Sf385

av **Bo Könberg m.fl. (fp)**

Familjepolitiken

Motionen delad mellan flera utskott

1 Sammanfattning

Den svenska föräldraförsäkringen fyllde förra året 30 år. Folkpartiet slår vakt om föräldraförsäkringen samtidigt som vi vill göra den mer modern. En liberal familjepolitik ger personlig frihet och utgår från barnets bästa. Samtidigt ska den främja jämställdheten och ge föräldrar möjligheter att förena förvärvsarbete och familj. Familjer i dag ser mycket olika ut jämfört med förr i tiden men oavsett hur den ser ut är familjen viktig. Föräldrar är fortfarande de mest betydelsefulla personerna i barnens liv. Barnomsorg, skola och andra aktörer är viktiga komplement.

Vi är fortfarande mycket långt från målet att kvinnor och män ska dela på ansvaret för hem, barn och arbete. Mammorna tar ut över 80 procent av föräldraförsäkringen. Pappornas andel har ökat de senaste åren, men det är fortfarande 22 procent som inte tagit ut någon föräldrapenningdag alls när deras barn fyllt fyra år.

Våra förslag:

- Vi vill att människor ska få bestämma mer om sin arbetstid. Den femte semesterveckan och eventuellt andra lediga dagar, ska kunna läggas i en timbank. Den enskilde ska ha möjligheter att ta ut ledighet i timmar.
- Vi vill införa en jämställdhetsbonus. Den innebär att varje månad som tas ut i föräldraledighet, och som motsvaras av en månad den andra föräldern tar ut, ger 90 procent i ersättning i stället för 80. Det är en morot – ingen piska – för ökad jämställdhet.
- Vi vill öka föräldrarnas flexibilitet genom att införa ett barnkonto. Föräldrarna får 40 000 kronor att disponera fritt under småbarnsåren.
- Vi menar att föräldrarna också ska kunna ta ut en del av föräldraförsäkringen samtidigt. Vi måste ge familjer ökade möjligheter att vårda sina relationer.
- Det ska vara möjligt att köpa hushållstjänster till ett överkomligt pris. Det skulle minska stressen inte minst för småbarnsfamiljerna. Det skulle också göra svarta jobb vita och ge hemhjälpen både anställningstrygghet och pensionspoäng.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Flexibel föräldraförsäkring för större jämställdhet	4
4.1	Jämställdhetsbonus	5
4.2	Låt föräldrarna ta ut ledighet samtidigt.....	5
4.3	Föräldraledighet tills barnet fyller åtta.....	5
5	Mer frihet åt barnfamiljerna	5
5.1	Barnkonto att disponera fritt.....	6
5.2	Flexibel arbetstidslagstiftning.....	6
5.3	Större möjlighet att köpa hushållstjänster.....	7
5.4	Det ska löna sig att arbeta – även för småbarnsföräldrar	7
5.5	Skattesänkning är bättre än barnbidrag.....	8
5.6	Barnomsorgspeng	8
6	Inkomstprövat underhållsstöd.....	9
6.1	En verklig reform	9

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en jämställdhetsbonus i föräldraförsäkringen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de föräldrar som önskar skall kunna ta ut en del av föräldraförsäkringen samtidigt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föräldraledigheten även i fortsättningen skall kunna tas ut upp till att barnet fyller åtta år.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett obeskattat barnkonto för barn i förskoleåldern.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en mer flexibel arbetstidslagstiftning.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att på sikt fasa ut bostadsbidragen till förmån för generella stöd till barnfamiljer.²
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lägre skatt i stället för ökat barnbidrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnomsorgspeng.³
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett inkomstprövat utfyllnadsbidrag i stället för underhållsstöd.

¹ Yrkande 5 hänvisat till AU.

² Yrkande 6 hänvisat till BoU.

³ Yrkande 8 hänvisat till UbU.

Fel! Okänt namn på

4 Flexibel föräldraförsäkring för större jämställdhet

Den svenska föräldraförsäkringen fyllde förra året 30 år. Den är unik. Inget land i världen kan stoltsera med en sådan föräldraförsäkring med två öronmärkta mammamånader, öronmärkta pappamånader, och hela nio månader att fördela fritt mellan föräldrarna. Sedan starten har den varit tillgänglig för både mammor och pappor, men till allra största delen utnyttjas den av mammorna.

Folkpartiet har under decennier gått i bräschen för svensk jämställdhetspolitik. Pappamånaderna är ett exempel på det. Den första berömda pappamånaden infördes efter Folkpartiförslag 1995 – en andra pappamånad kom 2002. Eftersom det i dag är möjligt att ta ut föräldradagar under barnets första åtta år så är det först 2003 som man kunnat se hur stor del av föräldraledigheten som tagits ut av pappor. Statistik från Försäkringskassan visar att det går åt rätt håll. Andelen pappor som tar ut föräldraledighet har ökat från 50 procent till hela 85 procent, jämfört med tidigare årskullar. Enligt Försäkringskassans statistik så är det rimligt att anta att en majoritet av pappor till barn födda under 2000-talets första år kommer att vara hemma runt tre månader med sitt barn med rådande system. Det är bra. Men trots denna utveckling så tog mammorna 2004 ut över 80 procent av föräldraförsäkringen.

Det finns flera anledningar till att det är viktigt att öka pappornas uttag. Dels för barnens skull. I generationer har frånvarande pappor snarare varit regel än undantag. Dels för pappornas skull. Det är inte bara kvinnorna som fostras in i könsroller. Det gör även männen. Vi vill befria männen från stela könsroller och låta män ta sitt ansvar för sina barn, som många vill men i dag hindras från på grund av olika förväntningar på mamma- och papparollen. Dels för kvinnors möjligheter att utvecklas på arbetsmarknaden parallellt med ett föräldraskap. Slutligen behöver männens uttag öka för samhällets och jämställdhetens skull. Bara den dag män ses som samma ”barnledighetshot” som kvinnor, så kommer vi att ha förutsättningar för en jämställd arbetsmarknad och för bästa utveckling som samhälle.

Det finns flera orsaker till att männen utnyttjar försäkringen i en betydligt lägre utsträckning än kvinnorna. Som ovan nämnts så påverkas vi till exempel av traditioner och arbetsmarknadens strukturer. En annan viktig orsak till den sneda fördelningen av föräldraförsäkringsuttaget är att kvinnan i många familjer tjänar pappan mer än mamman. Det betyder att det kostar mindre för familjen när tar huvudansvaret för föräldraledigheten. Därmed cementeras också det klassiska mönstret, som gör att kvinnan även fortsättningsvis kommer att ta huvudansvaret för det dagliga hushållsarbetet och barnen.

Men diskussionen om föräldraförsäkringen får ofta ett ensidigt vuxenperspektiv med diskussioner om en ”individualisering”. Men försäkringen är redan individualiserad, den är till för barnet. Hela tanken bakom föräldraförsäkringen är att vi tror att det bästa för barnen är att vara hemma med någon av sina föräldrar under den första tiden i livet. Det överordnade perspektivet är med andra ord att barnen får vara hemma, inte vilken förälder som är hemma. Med det perspektivet bör regelverket uppmuntra föräldrarna att ta ut

maximalt av föräldraförsäkringen och samtidigt dela den så jämt som det är möjligt.

4.1 Jämställdhetsbonus

Folkpartiet tror på en lösning där man tar hänsyn till båda dessa aspekter. En modell som innebär en morot för föräldrar att dela lika men där valfriheten fortfarande finns kvar.

Folkpartiet föreslår därför att en jämställdhetsbonus införs i föräldraförsäkringen. Den innebär att varje månad som tas ut i föräldraledighet, och som motsvaras av en månad den andra föräldern tar ut, ger 90 procent i ersättning i stället för 80. Detta skulle sannolikt ha en positiv jämställdhetseffekt. Även den förälder som tjänar bäst skulle med måttligt inkomstbortfall kunna ta ut föräldrapenning.

Däremot anser Folkpartiet inte att föräldraförsäkringen bör förlängas med fler månader. I stället vill vi ersätta garantidagarna med ett bankonto som ger möjlighet att stanna hemma längre med barnen (se nedan).

4.2 Låt föräldrarna ta ut ledighet samtidigt

Vi anser att det skall vara möjligt att de föräldrar som vill skall kunna ta ut en del av föräldraförsäkringen samtidigt för att få mer tid tillsammans som familj. I dag finns denna möjlighet endast de första två veckorna, genom de så kallade pappadagarna. Det finns ingen anledning att detaljreglera försäkringen på det sättet.

Föräldraförsäkringsutredningen har presenterat ett motsvarande förslag under beteckningen dubbeldagar.

4.3 Föräldraledighet tills barnet fyller åtta

I dag har föräldrarna rätt att ta ut föräldrapenning fram tills barnet fyller åtta år eller går ut sitt första skolår, om det skulle inträffa senare. Föräldraförsäkringsutredningen vill ändra lagen så att det bara skulle vara möjligt tills barnet fyller fyra år. Vi ser ingen anledning att inskränka flexibiliteten i försäkringen på det sättet, utan står fast vid dagens modell.

5 Mer frihet åt barnfamiljerna

Många upplever i dag att kraven i tillvaron växer och att tiden för familjen krymper. Därmed är de många dåliga samvetena en realitet. För mycket arbete och ansvar i kombination med för lite att säga till om på jobbet har lett

Fel! Okänt namn på

till en vardag där stressen och pressen blivit alltför stor. Det påverkar också barnen i högsta grad.

Vi lever i en ny tid och nya tider kräver nya lösningar och också en ny familjepolitik. Den kan, rätt utformad, hjälpa stressade och pressade barnfamiljer till en något drägligare vardag. Sverige måste bli mer barn- och föräldravänligt. Folkpartiets förslag ger mer självbestämmanderätt, större valfrihet och högre livskvalitet.

I dag är ohälsan inte minst hos kvinnor ett mycket stort problem. Eftersom många män inte tar sitt ansvar för hushållsarbete får det till följd att många kvinnor dubbelarbetar och kommer i kläm mellan olika krav och förväntningar. Lösningen handlar om att få ihop livspusslet. Att kunna påverka tillvaron så att den passar både föräldrar och barnen.

5.1 Barnkonto att disponera fritt

Vi vill under budgetperioden införa ett barnkonto på 40 000 kronor per barn. Dessa pengar skall kunna användas under barnets hela förskoleålder, och tanken är att varje familj skall få använda dessa pengar till det som underlättar deras vardag bäst. Det ska till exempel kunna användas för att få råd att gå ned i arbetstid. Det viktiga är att det är familjerna själva, inte staten, som skall besluta om vad pengar skall gå till. Principen är densamma som för barnbidraget; staten ska inte styra hur bidraget används.

Många föräldrar vill under förskoletiden växla mellan att vara hemma, arbeta deltid och även arbeta heltid. Det är mycket viktigt att valet inte bara står mellan att vara hemma helt eller arbeta heltid. För dem med låga inkomster, ensamförsörjare, studerande med flera är "hemmaförälder" inget genomförbart alternativ. Fördelen med barnkontot är därför att det inte är villkorat till viss konsumtion eller visst beteende. Det innebär att det inte försvinner för de föräldrar som vill utnyttja barnomsorg på hel- eller deltid. Det ger heller inga marginal- eller tröskeeffekter. Det kan användas i de kombinationer man själv önskar, med heltid, deltid eller ingen tid alls på jobbet under hela barnets förskoletid.

En del andra föreslagna bidragskonstruktioner, vilka framlagts på såväl statlig som kommunal nivå, innebär att stödet till familjen helt eller till stora delar dras in vid yrkesarbete. Sådant vållar mycket snabbt långtgående marginaleffekter, som kan nå 100-procentsnivån där arbetslönen efter skatt och bortfallande bidrag reduceras till noll. Detta är inte godtagbart. Det skall löna sig att arbeta, både för kvinnor och för män. Det skall löna sig att arbeta även för föräldrar.

5.2 Flexibel arbetstidslagstiftning

Vi är övertygade om att stress i första hand uppstår på grund av att människor saknar makt över sin vardag. En del av lösningen är att ge människor större makt över sin arbetstid. Den femte semesterveckan, inarbetad semester och

eventuellt ytterligare lediga dagar skall kunna läggas i en timbank. Den som vill kan använda timbanken för att korta sin normala arbetstid under längre eller kortare perioder. Samtidigt skall det gå att ta ut tiden i timbanken som lön.

Timbanken skulle vara särskilt värdefull för dem som inte har avtal om flexibel arbetstid i dag. Timbanken skulle ge varje arbetstagare möjlighet att ta ut ledighet i timmar och få betydligt större makt över sin vardag. Den småbarnsförälder som under en period vill minska sin arbetstid skulle få den möjligheten. Den ekonomiska stressen skulle minska för dem med små marginaler om de visste att de hade en ekonomisk buffert i form av timbanken. Bara känslan av att veta att man kan ta ut några timmars ledighet för att följa sin mamma till sjukhuset, hämta sina barn på dagis eller bara strosa på stan skulle sannolikt minska stressen.

Folkpartiet motsätter sig dock en lagstadgad allmän arbetstidsförkortning eftersom den skulle hota både tillväxt och välfärd – och dessutom inte ge den valfrihet som vi eftersträvar.

5.3 Större möjlighet att köpa hushållstjänster

Men så finns tvätthögarna och dammiga golv när vi kommer hem. Om det fanns möjlighet att köpa hushållstjänster till överkomligt pris skulle det minska stressen för många, inte minst för småbarnsfamiljer.

I många familjer dubbelarbetar kvinnorna, eftersom de tar huvudansvaret för hushållsarbetet. Men även i familjer där mannen och kvinna tar lika ansvar för hushållsarbete och barn är de många gånger svårt att få tiden att räcka till. Folkpartiet vill därför sänka skatten på hushållsnära tjänster. Vi har länge slagits för detta. Det är uppenbart att det finns behov av hjälp eftersom "svart" hemhjälp förekommer i så stor utsträckning.

Ett annat viktigt argument för att göra hushållsnära tjänster "vita" är att de som arbetar inom dagens "svarta" tjänstesektor inte har någon anställningstrygghet och inte tjänar in några pensionspoäng. Men regeringen visar inga tecken på att vilja möjliggöra för stressade barnfamiljer att få en liten fristad i en annars så pressad och stressad tillvaro. Även här är likhetstanken överordnad. Det är viktigare att alla sköter städningen själva än att i praktiken göra det möjligt med lika villkor för kvinnor och män. Om det fanns möjlighet att köpa hushållstjänster till ett mer överkomligt pris skulle det minska stressen för många.

Denna fråga avhandlas i Folkpartiets skattemotion. Därför avstår vi från ett yrkande i denna motion.

5.4 Det ska löna sig att arbeta – även för småbarnsföräldrar

Den politik som förts av Socialdemokraterna de senaste 30 åren har lett fram till höga marginaeffekter för många barnfamiljer. Både mat- och boende-

Fel! Okänt namn på

kostnaderna är klart högre i Sverige än i många jämförbara länder. Samtidigt är skatterna på arbete högre. Följden blir att många barnfamiljer trots fullt normala inkomster inte har råd med mat och hyra. I stället för att redan för länge sedan angripa huvudproblemen, den dåliga marknaden för mat och bostäder och de höga skatterna, har bostadsbidrag blivit den enkla lösningen.

Bostadsbidraget är träffsäkert. Det ger många barnfamiljer de extra pengar som behövs för att klara vardagen samtidigt som det inte är någon stor utgiftspost för staten. Men marginaleffekten är mycket stor, 20 procent på alla inkomster. Tillsammans med inkomstskatt, dagisavgift, fackavgift med mera gör det att marginaleffekterna kan bli så stora att det nästan inte lönar sig alls för familjemedlemmarna att försöka förbättra sin ekonomi genom att jobba mer eller byta jobb. Resultatet blir därför kraftigt negativt för hela samhällsekonomin, mycket större än den utgiftspost som syns i statsbudgeten.

Folkpartiet vill angripa huvudproblemen. Vi har i andra motioner och rapporter lagt fram förslag för en bättre fungerande bostadsmarknad, för billigare byggande och pressade matpriser. Vi vill även satsa på att stärka barnfamiljers ekonomi med metoder som inte ger marginaleffekter. Barnkontot är ett exempel på detta. På sikt bör bostadsbidraget till barnfamiljer fasas ut till förmån för större generella stöd.

5.5 Skattesänkning är bättre än barnbidrag

Folkpartiet var en gång i tiden med och införde barnbidraget och har alltid slagit vakt om det som ett sätt att ta hänsyn till barnfamiljernas försörjningsbörda. Alternativet hade varit ett skatteavdrag, men av förenklingskäl valdes bidragsformen.

Vi tycker det är dags att nu mera direkt ta hänsyn till försörjningsbördan i skattesystemet på det sätt som sker i många andra länder.

Vi föreslår alltså att alla höjningar av det generella barnstödet sker i form av skattereduktion. I de fall där familjen inte betalar någon skatt får det ersättas av ett kontantbidrag. Rent tekniskt är detta enkelt och obyråkratiskt att lösa, den som inte betalar tillräckligt med skatt kan få en automatisk kreditering på sitt skattekonto, precis som vid skatteåterbäring.

5.6 Barnomsorgspeng

Bara om barnen är nöjda och trygga på dagis är mamma och pappa glada på jobbet.

De allra flesta barn och föräldrar tycker att förskola, dagbarnomsorg och liknande verksamheter fungerar bra för dem. Det är en stor stressfaktor för småbarnsfamiljer om barnen inte trivs på det dagis där de är.

Att kunna byta barnomsorg är en viktig del för att det ska bli mera vardagsmakt för barnfamiljerna. För detta behövs en etableringsfrihet för nya dagis och en barnomsorgspeng, vilket innebär att det kommunala stödet följer

med till det dagis föräldrarna väljer. Folkpartiet vill behålla systemet med maxtaxa.

6 Inkomstprövat underhållsstöd

Det underhållssystem vi har måste förändras. Kostnaderna ökar stadigt samtidigt som den ekonomiska situationen för ensamstående föräldrar försämras. Dagens system är egentligen två, underhållsstöd och underhållsbidrag, som inte fungerar tillsammans. Det leder bland annat till att många bidragsskyldiga föräldrar inte betalar mer än det maximala underhållsstödet, trots att de borde betala mer enligt reglerna för underhållsbidrag. Det går ut över den förälder som har barnen boende hos sig. Man får också ibland den motsatta situationen, att den förälder som har barnen hos sig får statligt stöd trots en mycket god ekonomi.

Vår utgångspunkt är densamma som i föräldrabalken, att föräldrarnas gemensamma ansvar för barnen och den gemensamma ekonomiska skyldigheten för att sörja för barnens ekonomiska behov kvarstår även efter en separation. Det generella underhållsstödet ska ersättas av ett inkomstprövat utfyllnadsbidrag.

I betänkandet från Underhållsstödsutredningen år 2003 fanns tankar i rätt riktning om att inkomstpröva underhållsbidraget. Inget av detta fanns med i den proposition regeringen presenterade under våren. Detta innebär att ensamstående föräldrar med barn boende hos sig har rätt till ekonomiskt stöd oavsett inkomst. Det är ett slösaktigt sätt att använda skattepengar.

6.1 En verklig reform

I Folkpartiets motion 2004/05:Sf364 Underhållsbidrag och underhållsstöd beskrevs ett verkligt reformerat system för underhåll. Huvuddragen kan sammanfattas i fyra punkter. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag enligt följande riktlinjer:

1. I första hand ska barnen försörjas genom föräldrarnas inkomster. Den förälder som inte har barnen boende hos sig betalar underhållsbidrag till den andra föräldern.
2. Arbetslinjen, principen om att den som kan arbeta inte ska försörja sig på bidrag, ska gälla även i underhållssystemet. Om föräldrarnas sammanlagda inkomster inte räcker för att försörja dem själva och barnen ska de offentliga insatserna i första hand inriktas på att hjälpa föräldrarna att höja sina inkomster. Det kan ske exempelvis genom arbetsmarknadsinsatser och utbildning.
3. När föräldrarna ändå inte kan sörja för sina barn upp till en rimlig nivå ska Försäkringskassan betala ut ett utfyllnadsbidrag.

Fel! Okänt namn på

4. Om det är uppenbart att någon av föräldrarna har möjlighet att öka sin inkomst men frivilligt avstår från det ska utfyllnadsbidraget minskas. Den förälder som avstått från att öka sin inkomst får stå för det belopp Försäkringskassan dragit in. Den här regeln ska naturligtvis användas med hänsyn till barnets bästa. Det kan till exempel vara rimligt för en ensamstående förälder att arbeta deltid för att hinna ta hand om sina barn, även om det innebär att det allmänna måste betala ut mer stöd än vad som hade behövts vid heltidsarbete.

Stockholm den 5 oktober 2005

Bo Könberg (fp)

Linnéa Darell (fp)

Anne-Marie Ekström (fp)

Mauricio Rojas (fp)

Solveig Hellquist (fp)

Nyamko Sabuni (fp)

Tina Acketoft (fp)